

Samen

De overtuiging van de onderzoekers dat Q-methodologie kwantitatieve en kwalitatieve onderzoekers bij elkaar kan brengen, neigt te pleiten voor een methode die acceptabel is voor een meerderheid van de onderzoekers en de verscheidenheid aan gezichtspunten naar de achtergrond schuift. Waar in het postmoderne verhalen naast elkaar kunnen bestaan, vinden wij het een lovenswaardig streven om te zoeken naar overeenkomsten of parallellen in verhalen om de dialoog te starten, onder de voorwaarde dat er voldoende oog en ruimte is voor verschillen.

Nogmaals, dat de Q-methodologie als tool aandacht verdient, staat voor ons buiten kijf, en daarbij mag van ons gepreikt of gevloekt worden als het de kwaliteit van het onderzoek verhoogt.

Dupliek

Susan Jedeloo en AnneLoes van Staa

Wij zijn blij met de reacties van de referenten op ons artikel 'Q-methodologie, een werkelijke mix van kwalitatief en kwantitatief onderzoek?'. Onze dupliek willen we graag starten met een metafoor over de waardering van de kleur grijs. Grijs roept heel verschillende reacties op. Een veelgehoord bezwaar tegen de kleur grijs is dat het een saaie, grauwe en middelmatige kleur is. Gelukkig voert niemand aan dat Q-methodologie niet interessant is. De referenten laten zien dat de Q-methodologie in staat is vogels van verschillend pluimage te prikkelen en zelfs te charmeren.

Grijs is niet wit of zwart, maar een *mengkleur*. Puristen kunnen daar principieel op tegen zijn, want grijs is niet zuiver. Zwart- of wit-denken komt veel voor, en – we geven toe – is ook aantrekkelijk voor het debat. Een voorbeeld van zwart- of wit-denken lezen we in de reactie van Edward Groenland, die ons maant consequent te zijn en een keuze te maken van één universum: Getal of Gestalt. Hij stelt voor om te 'tellen' (zwart) óf 'te snappen' (wit), en als we beide willen, ook beide *apart* te doen. Daarmee zegt hij feitelijk dat mengen niet is toegestaan, omdat wit en zwart fundamenteel verschillende kleuren zijn. Edwards standpunt is goed te verdedigen, maar voegt naar onze mening weinig nieuws toe aan het debat over *mixed methods*. Want hij herhaalt dat kwalitatief en kwantitatief 'wezenlijk' verschillend zijn en dus niet met elkaar vermengd mogen worden in Q-methodologie. Wie kiest voor de zuivere kleur, moet inderdaad geen grijs gebruiken. De reactie van Chris Kuiper heeft naar onze indruk dezelfde strekking, maar in andere bewoordingen. Ook Chris verzoekt de onderzoeker kleur te bekennen: methodologische keuzes moeten passend zijn binnen een wetenschappelijk discours, dus binnen een paradigma. Tegenover de paradigmatische houding staat echter de *pragmatische*. Een standpunt dat volgens ons mooi wordt verwoord door Pepijn Roelofs, voor wie botsende paradigma's minder ter zake doen. Hij start liever vanuit de onderzoeksvraag en kiest daarbij een passend onderzoeksinstrumentarium, voorbij zwart of wit. Hij pleit voor

‘een mix van methodes’. Het mag duidelijk zijn dat wij als ‘kliederkatjes’ ons daar van harte bij aansluiten. Daar komt bij dat wij het mooie van grijs juist vinden dat het voorbij zwart of wit is; het is wit én zwart. Wij houden van de nuance. Wij willen niet vloeken of preken in de eigen kerk, maar juist spreken voor *beide* parochies, om de titel van de bijdrage van Chris en Pepijn te parafraseren.

Ter aanvulling gaan we graag nog in op een aantal opmerkingen die gemaakt zijn over de methodologie zelf. Q-methodologie is niet bedoeld om te meten, maar om *te begrijpen*. Ook in Q-methodologie gaat het om Gestalt en niet om Getal. Wel wordt er gebruikgemaakt van statistische technieken – hetgeen bij kwalitatief onderzoek ongebruikelijk is. Bij kwantitatief onderzoek is bij de gangbare vormen van factoranalyse óók het doel inhoudelijke samenhangen (‘factoren’) te ontdekken, maar het is ongebruikelijk dat er gebruik wordt gemaakt van kwalitatieve data, zoals bij Q-methodologie: de motiveringen van keuzes door de respondenten zijn nodig om de gevonden factoren te duiden en te beschrijven. Het feit dat Q een *small sample*-methodologie is, staat tegenover wat gebruikelijk is in kwantitatief onderzoek (werken met grote aantallen), maar komt overeen met kwalitatief onderzoek. Een overeenkomst tussen Q en kwantitatief onderzoek is juist weer, zoals Pepijn terecht opmerkt, dat in beide de statistische techniek slechts ondersteunend zou moeten zijn binnen de methode.

Chris vraagt ons, wat het verschil is tussen *wegen* en *meten* van meningen. Daarmee doelt hij op onze opmerking dat bij Q-methodologie is vastgesteld dat de betrouwbaarheid (o.a. in test-hertestprocedures) goed is. Inderdaad gaat de Q-methodologie ervan uit, dat de mening van respondenten bij een hertest een vergelijkbare structuur en samenhang heeft, en tegelijk dat er geen oneindige variatie aan meningen en visies bestaat. Q meet niet, maar ‘weegt’ de samenhangen tussen losse uitspraken rond een thema. Deze *patronen* zijn niet voortdurend aan verandering onderhevig. Tegelijk zijn de houdingen ten opzichte van een onderwerp niet onveranderlijk in de tijd, want gelukkig hebben mensen een lerend vermogen en kunnen hun visies aanpassen aan nieuwe ervaringen. Bij Q gaat het niet om het meten van onveranderlijk geachte persoonskenmerken.

Tot slot nog een opmerking over onze neiging om een apologie te schrijven voor de Q-methodologie door te streven naar erkenning, zoals Chris dat omschrijft. Wij hebben er inderdaad voor gekozen om de *relatieve* toegevoegde waarde van de methodologie te beschrijven. Dat leek ons prikkelend voor het debat. Inderdaad hebben we het gevoel dat we Q-methodologie moeten verdedigen bij methodologen van de kwalitatieve en kwantitatieve school. Opvallend is daarbij dat pragmatici in het veld de methode als eerste omarmen. Zij hebben er minder moeite mee om de waarde van Q-methodologie te herkennen en direct allerlei leuke toepassingen ervoor te bedenken. Wij propageren Q niet als apologie, maar als bruikbare aanvulling op het gangbare methodenrepertoire.

Nagekomen reactie

Hierna nog het commentaar van Christian Broër op het stuk van Susan Jedeloo en AnneLoes van Staa, dat pas binnenkwam nadat zij hun repliek op de eerdere reacties

hadden geschreven. Deze bijdrage van Bröer stellen we voor als eerste bijdrage voor de vervolgdiscussie en we nodigen lezers uit om daar nog meer stof voor te leveren. De redactie.

Een kritisch en interpretatief kader voor ‘Q’

Christian Bröer

De Q-methode is recentelijk bezig aan een opmars. Ook in Nederland maken er meer mensen gebruik van. Mijn eigen ervaringen zijn positief. In aansluiting op interpretatief werk kan Q een zinvolle aanvulling zijn. Zelf heb ik de benadering ingezet om een deel van mijn interpreterend verkregen bevindingen (Bröer, 2006) te toetsen (Kroesen & Bröer, 2009). Het bleek dat de factoren die wij met Q verkregen, leken op de discoursen die ik eerder had benoemd. Deze ervaring bracht ook twee problemen met ‘Q’ aan het licht: de selectie van de statements en de aannames over subjectiviteit zoals Q die construeert.

Om een set van uitspraken te verkrijgen moeten de onderzoekers een keuze maken uit alle feitelijke uitspraken ten aanzien van het onderwerp van studie (de concours). Deze selectie veronderstelt kennis over de structuur en de grenzen van de concours. We moeten al weten welke typen uitspraken er zijn en hoe die zich tot elkaar verhouden. Een thematische inhoudsanalyse en een analyse van de argumentatieve structuur van de concours zijn dan ook sterk aan te raden alvorens uitspraken te selecteren.

Ook de grenzen van de concours zijn niet onproblematisch (zie daarover de discussie over mijn proefschrift in KWALON 40). Neem als voorbeeld allerlei uitspraken over de recente ‘kredietcrisis’: is een uitspraak over hebzucht uit het oude testament deel van de concours over de ‘kredietcrisis’? Wie bakent dit af?

En wat te doen met ‘stilte’ of zeer marginale uitspraken? Wellicht wordt de ‘concourse’ bij elkaar gehouden door bepaalde uitspraken uit te sluiten. Hierover valt normaal gesproken met Q weinig te zeggen. Kroesen en ik hebben wel geprobeerd om marginale uitspraken toe te voegen aan de selectie van statements. Onze respondenten waren opmerkelijk positief hierover. Maar hoe moeten we dat interpreteren, als latente opinie? Of corrigeert de Q-methode voor marginalisering, doordat alle uitspraken door de onderzoeker als gelijkwaardig worden gepresenteerd?

Dit brengt mij bij het tweede punt: hoe verhoudt zich de subjectiviteit zoals die met Q geconstrueerd wordt, tot subjectiviteit in andere situaties? Q is gegrondvest op de aanname dat de factoren die daarmee gevonden worden een afspiegeling zijn van een intern ‘frame’. Ook al maken we subjectiviteit niet geheel afhankelijk van context en interactie, deze volledig uitsluiten is evenmin mogelijk. Subjectiviteit wordt sociaal tot stand gebracht, wellicht mede door een (Q-)methode.

Nogmaals, mijn eigen ervaringen zijn positief in die zin dat verschillende methoden en data vergelijkbare uitkomsten laten zien. Maar, dat hoeft geen eigenschap van de metho-